

El riu Ebre, al seu pas per la capital d'Aragó, Saragossa.

A la ciutat es concentra més de la meitat de la població del país, i és el verdader centre administratiu i econòmic de tot el territori.

Aragó, tot un món

L'economia d'Aragó gira al voltant de l'activitat industrial de Saragossa, mentre que la resta del territori veu amb dificultats el manteniment d'una economia rural que no lliga amb els nous temps. Quina és la radiografia econòmica d'Aragó?

Amb aquesta frase, fa uns anys, el govern aragonès tractava de promoure la seua diversitat cultural, paisatgística i històrica, desconeguda per als turistes convencionals. De manera semblant, per a caracteritzar una economia com l'aragonesa, reduïda però plena de contrastes, hauríem d'emprar termes radicals però molt minuciosos.

Territori extens-població escassa. Aragó és un territori heterogeni i vast, un poc menys de la dècima part de l'espanyol, una mica més ampli que altres països europeus d'extensió mitjana-petita,

com Dinamarca i Holanda, un 50% més que Catalunya, el doble que el País Valencià i quasi deu vegades més gran que les Illes Balears. Però els aragonesos són pocs, al voltant d'1.180.000 persones, i escassament vertebrats pel que fa al territori, ja que Saragossa absorbeix més de la meitat de la població, més del 64% de la renda i més del 90% de les exportacions i importacions, mentre que algunes comarques de gran tradició cultural i històrica (la Ribagorça, Albarraquí, el Maestrat, Gúdar i Javalambre) són deserts demogràfics amb una densitat de 3 persones per km². Tot això encareix i resta efectivitat a la

prestació de qualsevol servei públic (educació, sanitat, assistència als ancians, oci)–, habitualment calculats segons els paràmetres d'una Espanya i una Europa articulades territorialment i socialment de formes molt diferents.

El declivi demogràfic d'Aragó (envelliment, natalitat baixa, absència de dones al món rural) no és nou, sinó que reflecteix, ja des del final del segle XVIII, la seua costosa adaptació a les successives revolucions industrials. Això és per causa, en part, de presentar la pitjor dotació en els factors productius convencionals (orografia, clima i sòls poc aptes per a l'agricul-

tura, incapacitat per a transformar activitats tradicionals en empreses dinàmiques), i en gran mesura per la incapacitat de les seues elits polítics i econòmiques.

Per aquest motiu l'emigració, que en gran mesura segueix la trajectòria que marquen els cursos fluvials, ha estat de sempre per a Aragó una via de fugida. D'aquesta manera ha aconseguit uns indicadors estadístics bastant acceptables: la renda entorn d'un 10% superior a la mitjana espanyola, les taxes de desocupació equivalents a les europees. Encara que en el fons el món rural experimentarà una descapitalització afectiva i productiva.

Futur industrial-passat agrícola.

Entre els tòpics que simplifiquen la complexitat dels territoris i dels seus ciutadans, als aragonesos els ha tocat encarar la caricatura d'un pagès "agarrat al seu càntir", injúria amb la qual un anterior president del govern va desqualificar l'oposició unànime als transvasaments, una oposició recolzada en raons divergents i plurals que mereixien un judici més sensat. Perquè a Aragó la política hidràulica és objecte de rigoroses anàlisis, que tracten de contrastar repercussions econòmiques, socials i ambientals. És a dir, l'agricultura no és, ni de bon tros, el centre del model de desenvolupament aragonès, ni del real ni de l'ideal, ja que malgrat ser lleugerament més productiva que la mitjana estatal, és una activitat que dona feina a menys del 10% de la població activa i només genera el 3,8% del seu valor afegit. No obstant això, com a argument d'una política territorial basada en un desenvolupament endogen, així com en la conservació equilibrada del medi, encara conserva un lloc preferent en l'agenda política.

En canvi, el tret que caracteritza l'economia aragonesa actual és la importància de la indústria, en què Opel representa un paper estel·lar, encara que no exclusiu. És cert que els efectes difusors d'aquesta empresa que genera 9.000 llocs de feina directes van contribuir, des

de mitjan anys vuitanta, a reactivar l'economia aragonesa. Però la indústria d'Aragó és bastant diversificada i ha respost de forma eficaç als processos d'obertura i globalització. Així, encara que en els últims anys ha entrat capital estranger en alguna de les empreses més emblemàtiques (Balay, Ascensores Giesa ara Schindler, Campo Ebro) totes conserven importants departaments de gestió i d'innovació a la capital d'Aragó, cosa que al costat de la permanència en mans locals d'altres empreses (Pikolín, Saica, Samca, Taim) permet ser relativament optimista pel que fa a la consolidació d'una indústria de tipus mitjà i competitiva en l'entorn de Saragossa.

El sector serveis, avui dia central en qualsevol economia occidental, suscita un diagnòstic que cal matisar més. Les activitats més relacionades amb la demanda final típica de les famílies, com ara la distribució comercial, els serveis financers, el turisme i l'oci, l'atenció sanitària i l'educació, han aconseguit un nivell adequat, i fins i tot en el segment de les franquícies comercials diverses iniciatives originals de Saragossa s'han estès per la resta d'Espanya i d'Europa. Amb tot, el subsector amb major potencial d'arrossegament, com els serveis qualificats a empreses, encara no es correspon amb el que necessita una metròpoli regional.

És en aquest conjunt d'iniciatives referides al servei on la tasca emprendedora dels polítics hauria de manifestar-se en major grau, aportant capital públic complementari i establint xarxes i vincles que canalitzen sinergies entre els distints agents. Però no ha estat així a Aragó: des de la instauració de les autonomies a la Generalitat de Catalunya hi ha hagut un sol president, mentre que al capdavant de la Diputació General n'hi ha hagut set. El joc polític a Aragó ha estat molt intens, però mancat d'una estratègia a termini mitjà i de prou consensos en una societat on els recursos, especialment els decisius, que són els humans, són molt escassos.

Al capdavant, l'economia dual i polaritzada d'aquestes terres sembla encaixar en la mirada hetero-

doxa i escèptica que abunda en distintes manifestacions de tot allò aragonès. Poques coses concorden amb els models teòrics i amb les convencions més assumides i, malgrat tot, Aragó es mou, fins i tot amb certs avantatges: una taxa d'universitaris de les més elevades d'Europa; un patrimoni arquitectònic i ambiental enriquit per una herència cultural de generacions prèvies encara viva; un entorn social obert i sense gaires conflictes; territoris quasi verges pels quals es pot deambular i llocs descongestionats en els quals es pot residir. Aquests són arguments de qualitat que, d'acord amb el compromís dels seus ciutadans amb el seu entorn, poden permetre superar els problemes estructurals.

En suma, Aragó, la seua economia, és tot un món, però diferent de la resta del món.

Els aplecs a l'estació internacional de Canfranc. L'obertura d'aquesta via de comunicació encetaria un pas pels Pirineus entre Europa i Aragó.

Luis Antonio Sáez